

ANTALYA - KUMLUCA VE ADRASAN ORMAN YANGINLARI HAKKINDA RAPOR

Türkiye Ormancılar Derneği Batı Akdeniz Şubesi Başkanı Prof. Dr. Tuncay NEYİŞÇİ, Antalya eski Orman Bölge Müdürü, Orman Yüksek Mühendisi Gürel ŞİRİN, TOD Batı Akdeniz Şubesi Yönetim Kurulu Saymanı Orman Yüksek Mühendisi M.Necati BAŞ ve emekli Orman Yüksek Mühendisi Halil SARIBAŞAK, Türkiye Ormancılar Derneği adına 29 Haziran 2016 günü Kumluca ve Adrasan orman yangını alanlarında incelemelerde bulunmuşlar ve aşağıdaki raporu hazırlayarak imza altına almışlardır.

İNCELEME:

Öncelikli olarak Kumluca yangın alanı tüm yönleriyle yakından incelenmiş ve alan içinde toplam 30 km üzerinde yol kat edilmiştir. İnceleme sırasında yangına tanık olmuş (işletme çalışanları, köylüler), yangında görev almış (işçi, operatör, teknik eleman), yangından etkilenmiş (bahçe sahibi, sera sahibi, muhtar, köylü) farklı kişilerle görüşülmüş, bilgi ve görüşleri alınmıştır.

Yangının 24 Haziran 2016 Cuma günü, cuma namazı sıralarında (12:35) Eretepe köyü yakınlarında çıktığı ve halkın Cuma namazında olması nedeniyle yerel halkın yangına müdahalesinin olmadığ ve yangın ekiplerinin yaklaşık yarım saat içinde yangına müdahale ettikleri köylüler ve teknik elemanlar tarafından beyan edilmiştir.

Yangın sırasında yangın bölgesinin uzunca bir süreden beri (5 gün) yüksek sıcaklık (40°C), düşük bağıl nem (%20) ve rüzgar (20km/saat) etkisi altında olduğu ve bu nedenlerle yangın riskinin yüksek olduğu anlaşılmıştır. Öğleden sonra saat 14:00 civarında Orman Bölge Müdürü ve Orman Yangınlarıyla Mücadele Şube Müdürlüğü personeli yangın alanına ulaşarak yangına müdahale etmeye başlamışlardır.

Yangın, rüzgar (poyraz) hızının tahminen 8-10km/saat olduğu 1500 civarında Eretepe yangın kulesi ile Eretepe mahallesinden Belen ve Toptaş mevkillerine doğru ilerlemekteydi. Bu sırada şiddeti düşük yangına karşı müdahale ekipleri yangın cephesine yakın bir noktada müdahale hattı oluşturmuşlardır. Bu durumun yerel koşulları tanımamaktan kaynaklandığı ve Cumartesi sabahı saat 04:30 civarında poyrazın şiddetini (30-35 km/saat) artırmasıyla dozerle açılmış hattın aşılarak yangının kontrolsüz ilerlemesine yol açıldığı anlaşılmıştır.

Yangın amiri görevini üstlenen orman bölge müdürünün yangın alanına doğrudan girerek yönetmeye çalışması ve bu arada ciddi bir tehlike atlatması yangın yönetiminde ciddi aksamalara yol açmış gibi görünmektedir.

Yanan alanın büyük bir bölümünde (yaklaşık %75) kızılçam ağaçlarının ibrelerinin sadece kavrulmuş olması ve maki bitki örtüsünde ince dalların 1 mm çapa kadar olan kısımlarının tüketilmiş olması yangının orta şiddette bir yangın olduğuna işaret etmektedir. Şiddetli yangına maruz kalmış alanların toplam alının %15'ini oluşturduğu tahmin edilmiştir.

Orman yangınında;

Tahminen 1000-1200 hektar alan etkilenmiştir.

2 adet uçak (30 saat), 9 helikopter (135 saat), 90 arazöz, 15 dozer (biri yanmıştır), 5 greyder, 5 su ikmal aracı, 10 ilk müdahale ekibinin görev almış olduğu bilgisi edinilmiştir.

Kumluca yangın alanında 17 ev yanmış, yaklaşık 200 dekar sera ve 300 dekar bahçe (nar, zeytin, narenciye) zarar görmüş, 60 büyük ve küçük baş hayvan telef olmuştur. Yangın, sulamada kullanılan su havuzları, su pompaları ve sulama sistemlerini de tahrip etmiştir.

Adrasan yangın alanında yaklaşık 100 büyük ve küçük baş hayvan telef olmuştur

BULGULAR:

- Yangın alanına yangının söndürülmesinden sonra gidilmiş (29 Haziran 2016) olmasına karşın yangının çıkış nedeni konusunda yetkililer tarafından kesinleştirilmiş bir görüş henüz oluşmamıştır. Aynı durum yanan alan büyüklüğü için de söz konusudur. Yetkililer yanan alanın büyüklüğünü 350 hektar olarak tahmin etmişler ve zaman içinde bir değişime gitmemişlerdir. Oysa ekibimiz, çalışma başlangıcında hakim bir noktadan yanan alanı gözlemiş ve yanan alanın 350 hektarın çok üzerinde olduğu tahmininde bulunmuş, alan çalışması sonunda yanan alanın en az 1000-1200 hektar olduğu tahmininde bulunmuştur. Bu verilen resmi rakamın üç katından fazla bir rakamdır ve Ziraat Mühendisleri Odası yetkililerinin tahminlerine (900-1000 hektar) çok yakındır. Her yangında yetkililerin yapması gereken ilk işlerden biri; konusunda uzman, deneyimli bir kadro aracılığıyla, başka hiçbir şeyle ilgilenmeden, yangının çıkış nedeni ve nesnel kanıtlarını araştırmaya çalışmak olmalıdır. Nedenleri iyi anlaşılmayan yangınlara karşı sağlıklı önlemler alınamaz. Bu orman yangınları ile mücadelede önemli eksiklerimizden biridir ve bu yangınlarda tartışmalara neden olmuştur.

Orman yangınlarıyla mücadele bir mühendislik alanıdır ve mühendisler ölçme ve tahminde yetkin olmak durumundadırlar. En az 1000 hektarlık bir yangını 350 hektar olarak tahmin edip kamuoyuna duyurmak mühendislik nosyonu ile açıklanamaz. Aradan geçen uzunca bir zamana karşın çok hatalı olduğu apaçık tahminin düzeltilmemiş olması devlet kurumu güvenilirliğine olduğu kadar mühendislik etiğine de aykırıdır. Bu yangın özelinde Orman ve Su İşleri Bakanı'na bürokratları tarafından yanlış bilgi verildiği algısı ortaya çıkmıştır. Orman Genel Müdürlüğü yangınlara ilgili (çıkış nedeni, etki alanı, vb.) gerçek bilgileri, en azından spekülasyonları önlemek amacıyla, gecikmeden kamuoyu ile paylaşma geleneğini yaratmalıdır.

- Daha önce hazırlanan raporlarda önemi belirtilmiş olmasına karşın, orman içi ve bitişiğindeki yollar, orman yolları, yağın emniyet yol ve şeritleri yağın sırasında da kolaylıkla okunup tanınabilecek nitelikte tabelalarla tanımlanmamıştır. Maliyeti düşük ve uygulanması kolay bu önlem ulaşımı, koordinasyonu ve güvenliği (mal ve can) önemli ölçüde artırabilir ve yangın yönetimindeki pek çok aksaklığı ortadan kaldırabilir.

Büyük bütçelerle su havuzları inşa eden, helikopter satın alan ya da kiralayan, simülasyon merkezleri kuran bir bakanlığın bu çok temel konuda bir yatırımda bulunmaması anlaşılabilir bir durum değildir. Gerek yerel halkın ve gerekse teknik elemanların ağız birliği ettiği organizasyon ve koordinasyon karmaşasının temel nedenlerinden biri bu basit tanımlama-tabelalama' da aranmalıdır. Ekibimiz yangın sonrasında bile amaçladığı noktalara ulaşmada büyük sıkıntı çekmiştir. Çalışmalar sırasında bir dozerin yanmış olması da bu tanımlama-tabelalama ile ilgili olmalıdır.

- Müdahalenin iyi planlanmadığı açıklıkla görülmüştür. Zor koşullarda çalışan yerel halk, işçi ve teknik elemanların su ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli aksamalar yaşanmış, oruçlu işçiler oruçlarını açamamışlardır. Başka işletmelerden gelen ekipler kiminle temasa geçeceklerini, ne yapacaklarını bilmeden beklemek zorunda kalmışlardır. Bazı ekiplerin hiçbir müdahalede bulunmadan geri döndükleri ifade edilmiştir. Panik havası içinde, gerçekçi tahminlerde bulunulmadığından gerekenin çok üzerinde ekip ve ekipman çağrılmış, bunlar zaten aksak olan koordinasyonu daha da karmaşık hale getirerek yangın söndürme çalışmalarını olumsuz yönde etkilemiştir. Başka işletmelerden gelen ekiplere yöreyi bilen deneyimli elaman desteği verilememesi koordinasyonu olduğu kadar etkinliği de olumsuz yönde etkilemiştir. Yerel halk talimat almadığını söyleyerek yanan evine bile müdahale etmeyen arazöz operatörlerinden şikayetçi olmuşlardır.

Yangın öncesinde, yangının çıkış nedenini araştırarak ekip, ekiplerin yer ve görev tanımlarını yapıp takip edecek ekip, yardıma gelen ekipleri karşılayacak ve yönlendirecek ekip, yangın işçilerinin çalışmalarını düzenleyecek ve takip edecek ekip, yeme-içme temini ve dağıtımını ile ilgili ekip, ilk yardım ekibi gibi gerek duyulan eğitilmiş ve deneyimli ekiplerin oluşturulması ile koordinasyonu önceden planlanmış olmalı ve gerektiğinde hemen devreye sokulabilmelidir. Alan çalışmamızda bu tür bir planlamanın izlerine rastlayamadık. Yaşanan olumsuzlukların kökeninde bu tür plansızlıkların olduğu anlaşılmıştır.

- Kumluca yangınının Eretepe yakınında enerji hattının (230 kw) kısa devre yapmasından çıkmış olması kuvvetle muhtemeldir. Yerleşim yerleri ve tarım alanlarına enerji ahşap direkler aracılığı ile dağıtılmaktadır ve alan çalışmamız sırasında pek çok direğin yanarak devrildiğini ve enerji kablolarının yerde süründüğünü gözlemledik. Yangının çıkmış olduğu ileri sürülen noktadaki direk ve teller muhtarlık koruması altında idi ancak bu noktada pek çok ziyaretçi ile karşılaştığımızı da belirtmeliyiz. Oysa bu noktanın orman idaresi tarafından da korumaya alınması ve yetkiler gelinceye kadar delillerin korunması sağlanmalıydı. Yapılan incelemede yerdeki kabloda kısa devre (ark) izleri görülmüştür. Tabanın meyilli ve kolay ateş alabilen kuru otlarla kaplı oluşu yangının bu noktada başlamış olabileceğini düşündürmektedir. Köylüler bu noktada bir kaç kez daha yangın çıktığını, 2013 senesinde TEDAŞ'a dilekçe vererek direk ve hatların elden geçirilmesini talep ettiklerini de dile getirmişlerdir. Köylüler sıcakta uzayarak ve rüzgarda birbirine çarpan telleri sabitlemeye (tellere taş asarak, aralarına gergi koyarak, vb.) çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Bu konunun orman işletme şefliğince de takip edilmiş olması ve gerekli önlemlerin bir an önce alınmasını sağlamaya yönelik çalışmalarda bulunması gerekirdi.

Yanma riski yüksek orman içinde enerji hatlarının kolay yanabilen ağaç direkleri kullanılarak sağlanmaya çalışılması da mühendislik (elektrik, orman) nosyonuyla açıklanabilecek bir durum değildir. Yangına neden olma olasılığına ek olarak, bu nedenle enerjinin kesilmesi pek çok diğer sorunların da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu konu üzerinde de hassasiyetle durulmalıdır.

- Erentepe civarındaki bazı sera ve tarım alanları yangından fazla etkilenmeden korunabilmişlerdir. Bunun temel nedeni bu tarım alanlarının sulanıyor olması ve sahipleri tarafından korunmalarıyla ilgili olmalıdır.

Orman içi ve bitişigine inşa edilen turistik tesis, fabrika, HES, taş ve maden ocağı, çöplük, ikinci konut, sera, tarım alanı vb. sayısı gittikçe artmakta ve bu orman yangınlarında yeni sorunlara neden olmaktadır. Bu alanlar ya da yapılar (orman/tarım alanı, orman/yerleşim yeri, orman/tesis, vb. arakesitleri) bu yangınlarda görüldüğü gibi, orman yangınlarına maruz kalabilmekte (24 ev yandı, turistik tesisler boşaltıldı, vb.) ya da buradan çıkan yangınlar ormana sıçrayabilmektedir. Bu orman yangınlarıyla mücadele çalışmalarını önemli ölçüde karmaşıktırmakta, öncelikleri değiştirmekte, yeni deneyim ve stratejileri zorunlu kılmaktadır.

Orman içi ve bitişigindeki tüm tesisler ve alanlar ile orman arasında güvenli zonlar tesisi ve yangına dayanıklı ya da dirençli tasarım ve malzeme kullanılmasını, ilgililerin eğitilmesi ve denetlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu acilen ele alınması ve çözüme bağlanması gereken bir konudur.

Yanan evler ve çevrelerinde hiçbir önlem alınmadığı hatta bu konuların ilgi taraflarca üzerinde hiç durulmadığı anlaşılmıştır. Adrasan yangınının ev çevresinde depolanan kuru ve yanıcı bitkisel atıklardan kaynaklanmış olması çarpıcı bir örnektir. Yine bu yangında turistik işletmelerin boşaltılması bu gereklilik ve acil durumun altını çizmektedir.

- Kumluca ve Adrasan yangınlarının bir kez daha kanıtladığı gibi, orman yangınlarıyla mücadele yüksek derecede yerel bilgi ve deneyimi gerekli kılmaktadır. Bu yerel halkı tanımak ve iyi ilişkiler kurmaktan, yerel rüzgarları bilmeye, alan ve orman koşullarına hakim olmaktan yüksek bir koordinasyon becerisine sahip olmaya kadar uzanan kapsamlı ve bilinmeyen, öngörülmesi güç noktaları bol bir alandır. Bu nedenle yangın alanlarındaki personelin uzun yıllar aynı bölgede istihdamı kilit öneme sahip bir konudur. Kumluca ve Adrasan yangınlarında da görüldüğü gibi, alanı ve yangını bilmeyen, deneyimsiz personel (teknik, hizmet, vb.) yangınla mücadele çalışmalarının öncesi ve sonrasında etkili olamamakta hatta yangın zararlarının büyümesine yol açmaktadır. Bu personelin politika üstü olması ve atamalarda yetkinliğe özen gösterilmesi gerekmektedir.
- Orman yangını risk ve tehlikesinin düşürülmesinde ve yangınla mücadele çalışmalarında denetimli yakma ve karşı ateş tekniklerinin kullanılması Orman Genel Müdürlüğü envanterlerine girmeli ve gerekli eğitim ve uygulama çalışmalarına gecikilmeden başlanmalıdır. Adrasan yangınında karşı ateş tekniğinin başarıyla kullanılmış olduğunun kamuoyuna duyurulması önemli bir açılım olarak değerlendirilmiştir. Denetimli yakma tekniği ile orman içinde biriken ve yangın riskini artıran ince yanıcıların uygun mevsim ve koşullarda yakılarak bertaraf edilmesinin yangın riskini yaklaşık olarak %80 oranında azalttığı bilimsel çalışma ve

uygulamalarla ortaya koyulmuştur. Bilinçli kullanıldığında karşı ateşin uçak, helikopter ve dozerden çok daha etkin, hızlı ve ucuz bir teknik olduğu deneylerle kanıtlanmıştır. Adrasan uygulaması iyi bir örnek oluşturmıştır.

- Kumluca yangın alanında YARDOP olarak bilinen yangın önleyici çalışmaların bu haliyle etkin olmadığı anlaşılmıştır. Aslında, bilimsel yayınlarda tanımlanmış bu tür çalışmaların öncelikli olarak orman/tarım alanı, orman/tesis alanı, orman/yerleşim yeri arakesitlerinden başlayarak gerçekleştirilmesi gerekir. OGM YARDOP uygulamalarını yeniden gözden geçirmeli ve gerekli değişimleri yapmalıdır. Kumluca bu konuda kötü bir örnek oluşturmaktadır.
- Yanan alan büyüklüğünü 1000 hektar kabul ederek yapılan kaba bir hesaplama ile yangın söndürme maliyeti 3 700 tl/ha olarak tahmin edilmiştir. Bu çok yüksek bir maliyettir ve organizasyon, koordinasyon konusunun önemini ortaya koyar. Bir karşılaştırma olarak, 1988 yılı Yellowstone Milli Parkı yangınında (yaklaşık 320 000 ha) yangın söndürme maliyetinin, 2016 fiyatlarıyla, yaklaşık 1 800 (600 USD) tl/ha civarında olduğunu belirtmek gerekir. Görüldüğü gibi yangın söndürme maliyetimiz ABD'dekinin iki mislinden daha yüksek bir maliyettir.

Adrasan yangını söğütme çalışmaları sırasında yol kenarında arazözler park halinde beklerken, yeniden yangına neden olma olasılığı hiç olmayan tüten noktalara, 29 Haziran 2016 saat 1700 dolaylarında, helikopterlerle denizden alınan suyun atılmakta olduğu gözlenmiştir. Helikopterlerin 1 saatlik uçuş maliyeti 15 000 tl. (5 000 USD) civarındadır.

Yangın sayısı ve yanan alan miktarını ölçü olarak Avrupa ve hatta Dünyanın en başarılı ülkesi olduğumuzu iddia eden OGM'nin, yangın söndürme maliyetlerini de kamuoyu ile paylaşması ve dünya ülkeleri ile karşılaştırması zamanı gelmiştir.

- Daha önceki yangınlarda olduğu gibi bu yangından da gerekli derslerin çıkarılamayacağı ve gerçekçi raporlara bağlanamayacağı kanısını taşımaktayız. Oysa her yangın doğrular ve yanlışlardan ders çıkarılarak bilgi ve deneyim artırmanın laboratuvarıdır. Gelecek yangınlarda daha başarılı olmanın en kestirme ve en akılcı yolu budur. 1994 yılı Gelibolu Yarımadası yangını sonrasında hazırlanıp Orman Mühendisleri Odası tarafından hazırlanan Gelibolu Yarımadası Raporundan ve ülkemizin yaşadığı büyük yangınların tamamının incelenmesi sonucu yine Orman Mühendisleri Odası tarafından yayınlanan "Yangına Dirençli Orman Kurma İlkeleri" (1996) adlı çalışmadan hiç ders çıkarılmadığı açıklıkla gözlenmiştir.

SONUÇ:

Yaşanan Kumluca ve Adrasan orman yangınları Orman Genel Müdürlüğü 'nün orman yangınları konusu konusunda ciddi yaklaşım, organizasyon, koordinasyon ve personel kullanımı eksiklikleri olduğunu ortaya koymaktadır. Orman yangınları ile ilgili gerçek durumun kamuoyundan gizlendiği ve söndürme maliyetlerinin kamu oyu ile paylaşılmadığı bir ortamda yangınlarla mücadelede başarılı olma imkanı bulunmamaktadır.